

Területi Statisztika

Közzététel: 2021. március 11.

A tanulmány címe:

Megélhetési tanulók a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei felnőttképzésben

Szerzők:

Hajdú Dávid – Koncz Gábor

<https://doi.org/10.15196/TS610206>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) Területi Statisztika c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány, vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

- 1) A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
- 2) A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
- 3) A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
- 4) A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, haszonszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Sztj. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
- 5) A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
- 6) A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:

„Forrás: *Területi Statisztika c. folyóirat 61. évfolyam 2. számában megjelent, Hajdú Dávid – Koncz Gábor által írt, Megélhetési tanulók a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei felnőttképzésben c. tanulmány*”

- 7) A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH, vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

Megélhetési tanulók a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei felnőttképzésben

Livelihood students in adult education in Borsod-Abaúj-Zemplén County

Hajdú, Dávid

Magyar Agrár- és Élettudományi
Egyetem
Gazdaság- és Regionális
Tudományok Doktori Iskola
E-mail: hajdu.david91@gmail.com

Koncz, Gábor

Magyar Agrár- és Élettudományi
Egyetem
Fenntartható Fejlesztés és
Gazdálkodás Intézet
E-mail: Koncz.Gabor@uni-mate.hu

Az egész életen át tartó tanulás jegyében a munkavállalóknak lehetősége nyílik alkalmazkodni a folyamatosan megújuló munkaerőpiaci igényekhez. Emellett azonban a támogatott képzéseknek fontos szerepük van a hátrányos helyzetű népesség munkaerőpiaci integrációjában is. A vizsgált időszakban a társadalom peremére szorult csoportok is aktívabban kapcsolódtak be a képzésekbe. Állami támogatással a képzőintézmények különböző kompetenciákat fejlesztő tréningek szervezésével igyekeztek elősegíteni a tartósan álláskeresők munkaerőpiacra jutását és ottani megmaradását. A képzésben részt vevők elhelyezkedési arányát 2010 és 2019 között negatív tendenciák jellemzik. A közfoglalkoztatásban való elhelyezkedés visszaszorulása miatt megnövekedett a képzést követően álláskereső vagy ismeretlen státusba kerülők aránya. Az álláskeresőknek szóló képzéseken részt vevők körében végzett kérdőíves vizsgálat alapján a szerzők rámutatnak a képzések főbb célkitűzései és a tanulók motivációi közötti ellentmondásokra. A 2019. szeptember és 2020. közötti primer kutatásból nyert információk alapján lehatárolják – szakirodalmi ismereteik szerint – eddig még nem használt megélhetési tanuló fogalmát. E szerint megélhetési tanuló az, aki az álláskeresőknek szóló képzéseken nem az új információ, tudás, szakképzettség és egy új munkahely megszerzése érdekében vesz részt, hanem célja a folyósított keresetpótló juttatás megszerzése, ami a képzés ideje alatt biztos jövedelmet biztosít számára.

Kulcsszavak:

megélhetési tanuló,
humán erőforrások,
felnőttképzés, munkanélküliség,
hátrányos helyzet,
megélhetési stratégiák

In the context of lifelong learning, workers have the opportunity to adapt to the constantly evolving demands of the labour market. However, supported labour market training plays an important role in integrating the disadvantaged population. In the recent period, we have also seen increasing participation of marginalized social groups. With state support, training institutions sought to facilitate the entry and retention of jobseekers in the labour market by organizing trainings in order to develop various competencies. The employment rate of trainees has been characterized by negative trends over the last decade. Due to the decline of public employment, the proportion of jobseekers or those in unknown status after training has increased. Our questionnaire survey was conducted among participants in trainings specifically job seekers, where we managed to point out the contradictions between the main objectives of the trainings and the motivations of the students. Based on the information obtained from our primary research, we would like to delineate a new, as yet unused definition, the concept of “livelihood student”. In the course of our research, we have come to the conclusion that a livelihood student is a person who does not participate in training for job seekers in order to obtain new information, knowledge, skills and a new job. Instead, they focus on getting the financial support, which means a secure income for them during the training.

Keywords:

livelihood student,
human resources,
adult education,
unemployment,
disadvantage,
livelihood strategies

Beküldve: 2020. október 8.

Elfogadva: 2020. november 17.

Bevezetés

Napjainkban a hátrányos helyzet eltérő megközelítéseivel találkozhatunk (Pénzes 2020, Demeter 2020, Daugirdas–Pociute-Sereikiene 2018). Ez a fogalom a munkaerőpiaccal és az oktatással összefüggésben egyaránt használatos (Alpek et al. 2018, Kóti 2018). Utóbbi eset elsősorban a gyermekkorú tanulók körében megnyilvánuló hátrányos és halmozottan hátrányos helyzethez köthető, amellyel a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény részletesen foglalkozik és elsősorban a veszélyeztetettségükre fókuszál (Pető 2005). A gyermekek lehetőségeit természetesen alapvetően befolyásolják a szülők életkörülményei és élettapasztalatai, akiket felnőttképzés keretei között – amennyiben szintén hátrányos helyzetűek és álláskeresőként regisztráltak – munkaerőpiaci képzésekkel igyekeznek segíteni a társadalmi integrációban és a munkához jutásban (Nyilas 2016). Azok minősülnek hátrányos helyzetűnek, akiket különböző környezeti tényezők gátolnak adottságaikhoz mért fejlődési lehetőségük megvalósításában (Gáti 1987). A gazdasági, szociális és kulturális szempontból hosszú távon hiányt szenvedők egyre inkább lemaradnak, értékrendjük és gondolkodásmódjuk megváltozik, illetve látókörük is beszűkül (Tésits–Alpek 2013d). Az egyéni motivációk hiánya miatt alacsony a mobilitási képességük, ezért általában csak külső segítséggel képesek feljebb lépni a társadalmi ranglétrán (Tésits–Alpek 2013b).

Vizsgálati területünket Borsod-Abaúj-Zemplén megyében jelöltük ki, amelynek 16 járása terület és népességszám alapján, valamint gazdasági eredményeiben és lehetőségeiben teljesen különbözik egymástól. Az elmúlt évek főbb társadalmi-gazdasági mutatószámokban is megmutatkozó fejlődési tendenciái ellenére a megyében az elmaradottság és a hátrányos helyzet különböző formái lehettek fel (Koncz et al. 2018, Tagai et al. 2018, Nagy-Molnár–Lendvay 2018).

Borsod-Abaúj-Zemplén megye iparosodott és emellett igen magas népességszámú járásaiban a munkanélküliség területi koncentrációja figyelhető meg, miközben az álláskeresők száma népességarányosan éppen Miskolc és Kazincbarcika térségében a legalacsonyabb. Az Encsi és a Gönci járásban legmagasabb a munkanélküliségi ráta, ahol a periférikus fekvés és az aprófalvas településszerkezet negatívan hat a gazdaságfejlesztésre (Lipták et al. 2019). A megyében az általános iskolai vagy annál alacsonyabb végzettségűek aránya nagyon magas, amelyet felnőttképzéssel lehetne mérsékelni, a Munkaügyi Központtal együttműködésben biztosítva a munkaerőpiacra való bekapcsolódást elősegítő képzést.

A vizsgálatunk fő célja annak feltárása, hogy a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében munkaerőpiaci képzésben részt vevőknek mi a prioritásuk. Ennek keretében vizsgáljuk a Kormányhivatal által támogatott munkaerőpiaci felnőttképzésben részt vevő álláskeresők főbb jellemzőit. Rámutatunk arra, hogy a képzések célja a képzések támogatója és az azokba bekapcsolódók esetében különbözik egymástól. A támogatók részéről a képzések célja az, hogy az azokban részt vevők új végzettségükkel könnyebben visszatáljanak az elsődleges munkaerőpiacra. Tanulmányunkban kite-

rünk a gyakorlati megvalósítás során fellépő akadályokra is. A képzésben részt vevők nagy részének a munkaerőpiaci képzések elsősorban az aktuális, égető problémák megoldását segítik, és csak másodsorban egy jobb jövő elérését. Ezáltal a képzésekben való részvétel fontos szerepet kaphat a hátrányos helyzetű családok megélhetési stratégiájában.

Munkanélküliség és képzés

Az oktatást vagy képzést a felnőtt társadalom nem hosszú távú, az emberi tőkébe való saját befektetésnek, hanem inkább kényszernek vagy a munkanélküliség-megelőzés egyik eszközének tekintik, pedig a képzés az egyik legfontosabb eszköz a hátrányos helyzet csökkentésében (Nilsson-Nyström 2013). Lényegében a képzés során nem az ismeretszerzés az egyetlen célkitűzés, fontos a társadalomba integrálódni képes munkavállalói hozzáállás elérése is, amely hozzájárulhat egy új jövőkép és a társadalmi hasznosságérzet kialakulásához (Durkó 1999).

A gazdasági teljesítmény és a végzettség szoros kapcsolatát a kormány is felismerte, és a hátrányos helyzetű gyermekek számára felzárkóztató programokat indított, amelyekkel általában anyagi és tanulási támogatást nyújtanak a tanulók számára (Rajnai 2012). Az oktatási rendszer kifogásolhatósága hozta létre a felzárkóztató programokat, ugyanis a hazai oktatási rendszer a családi hátrányokat nem csökkenti, hanem fenntartja (Csapó et al. 2009). A hátrányos helyzetben lévő gyermek szüleinek korlátozottak az anyagi lehetőségeik, általában oktatási tapasztalattal sem rendelkeznek, ennek következtében a legközelebbi iskolába íratják be gyermeküket (Sucharita 2014).

A társadalom peremére szorult csoportok képzettségi hátránnyal küzdenek, amelynek következtében a munkaerőpiacon nem tudják megszilárdítani a pozíciójukat. A munkanélküliség életformává vált a munkanélküliek, a képzetlenek vagy más szempontból hátrányos helyzetűek életében, amely hátrányos a gyermekeikre, azaz a soron következő generációk számára is. Bár a felnőttképzés nem közvetlen megoldás a kirekesztés, a szegénység okozta problémákra, azonban csökkentheti azokat (Hangya 2013). A társadalmi és a munkaerőpiaci diszkrimináció elleni küzdelemben a felnőttképzés kulcsfontosságú tényező (Farkas 2013, Hangya 2013). A modern és innovatív oktatáspolitikai kiemeli az esélyegyenlőség és a méltányosság kérdését. A képzés már nemcsak nemzeti, hanem globális ügy is mint az európai uniós tagállamok versenyképességi tényezője (Hangya 2013).

A lakóhely típusából és földrajzi elhelyezkedéséből adódóan nem egyenlő mértékű az oktatáshoz való hozzáférés, hiszen egy városban élő hátrányos helyzetűnek sokkal nagyobbak az esélyei, mint egy periférikus fekvésű faluban élő társának. Természetesen ez a régiók szintjén is igaz, nem mindegy, hogy valaki az ország északnyugati vagy az északkeleti részében él (Híves 2015). Az iskolák között gyakran azonos településen belül is hatalmasak a különbségek, vagyis a területi egyenlőtlenség minden területi szinten és az oktatás minden formájában kimutatható (Rolleston-

James 2015). A munkaerőpiaci igények gyorsuló ütemű változásaival összefügg a kompetenciák bővülése. Nagyon szoros kapcsolat figyelhető meg a munkanélküliség, a foglalkoztatás és az alapkészségek között (Farkas 2013, Győri–Járdány 2019). A munkaerőpiacon preferált kompetenciák esetében általában hasonlóak a fejlett és elmaradott térségek közötti különbségek, mint a képzettségi szintek esetében, azzal a kivétellel, hogy egyes, iskolán kívül, a „való életben” is elsajátítható kompetenciák esetében nincs akkora különbség, például az idegennyelv-ismeret esetében (Tésits–Alpek 2013a).

Az ezredforduló idején sok tanulmány vizsgálta településméretük szerint a munkanélküliséget (Balcsók 2006). A kutatások értelmében nem csak a földrajzi fekvés magyarázza az átlagnál magasabb munkanélküliséget, hanem a településtípusok és a településszerkezet is. A munkanélküliség és a településméret között szoros összefüggés van, és a kisebb népességszámú településeken jellemzően nagyobb a munkanélküliség aránya (Bódi–Obádovics 2000). A területileg elkülönült hátrányos helyzetű csoportok és a munkalehetőségek közötti kapcsolat megteremtésére egyszerű megoldás lehetne az ingázás, azonban ezeknek az álláskeresőknél rendkívül alacsony a mobilitási készsége és képessége (Tésits–Alpek 2013c). A jelentős foglalkoztatóktól legalább 10 kilométeres távolságra található kistelepüléseken az álláskeresők már hátrányt szenvednek, mivel a munkaadók a munkába járás költségeit nem mindig tudják vállalni (Alpek–Tésits 2014).

A hátrányos helyzetű, inaktív lakosság munkaerőpiaci bekapcsolásában az elmúlt évtizedben nagy szerep jutott a közfoglalkoztatás rendszerének. Ami azonban számos gyakorlati és kutatási kérdést vetett fel a szabályozás problémái, a képzések, a bérezés, a kiválasztási módszer és a foglalkoztatottak kiszolgáltatottsága szempontjából (Zemplényi 2013, Bagó 2013). A programoknak értékteremtésre kell törekedniük, azonban nem válhatnak a primer munkaerőpiac versenytársává (Koltai 2013). A téma közgazdasági vizsgálatának döntő többsége munkaerőpiaci szempontból elemezte a versenyképesség és a közfoglalkoztatás összefüggéseit (Artner 2013).

A munkanélküliség és a közfoglalkoztatás térszerkezetének vizsgálata szerint a legjelentősebb koncentrációjú térségekben kedvezőtlen az iskolai végzettség szerinti megoszlás és hosszabb a közfoglalkoztatottként eltöltött idő is. A 2014 és 2018 között közel 56 ezer fővel csökkent a közfoglalkoztatottak országos száma, a közfoglalkoztatási ráta (a közfoglalkoztatottak létszáma a közfoglalkoztatottak és a nyilvántartott álláskeresők együttes létszámához viszonyítva) a kedvezőbb helyzetű régiókban (Közép-Magyarország, Nyugat-Dunántúl, Közép-Dunántúl) egy százalék alatti, Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön azonban megközelítette az 5%-ot (Kóti 2020).

A közmunkaprogramban részt vevők körülbelül 10%-a kerül vissza a munkaerőpiacra, miközben azok körében, akik nem vettek részt a programban, az említett arány több mint a kétszer magasabb. A periférikus helyzetet fenntartja az önálló háztáji közfoglalkoztatás és a hozzá kapcsolódó oktatás. Tartós megoldást a fejlett termelőeszközök és az ehhez kapcsolódó szaktudás átadása jelenthetne. A jelenlegi

rendszer rövid távon olcsó munkaerővel szolgálja a versenyképesség növelését, a tartós foglalkoztatás csak állami beavatkozással, például szövetkezetek szervezésével teremthető meg (Tésits–Alpek 2015).

Az elszegényedés gyakran együtt jár a munkaerőpiaci hátrányokkal és a nem csak anyagi természetű problémák jelentkezésével. A családfenntartó pozíció megváltozhat, amely konfliktusokkal, a kommunikáció és a családon belüli szerepek módosulásával, a társadalmi kapcsolatok lazulásával járhat. A munkanélküliség hatásaként megváltozhat az egyén önmagáról alkotott képe, sőt a tartós munkanélküliség egészségügyi problémákat is okozhat. A munka világába nehezebb visszakerülni a munkanélküliséggel járó, napi rendszerességű kötelességtől való elszakadás következtében (Siposné Nándori 2016, 2020).

A felnőttképzésben való részvételt számos tényező korlátozhatja, ilyenek az életkor előrehaladása, a szülők iskolázottságának hiányosságai, az alacsony jövedelem, valamint a családon belüli munkamegosztás és felelősségvállalás. További lehetséges visszatartó tényezők: az egészségügyi problémák, a fogyatékkal élőkkel kapcsolatos kihívások, az alacsony társadalmi státus és az új tudás hétköznapi életbe való integrálásának nehézségei. Intézményi szempontból e tényezők közé a magas oktatási költségek és a kevésbé rugalmas munkaterv sorolhatók (Patterson 2018).

Az alacsony iskolai végzettségű nők körében két szempontból is felmerül a munkaerőpiacról való kirekesztődés kockázata. A felnőttképzés számukra alapvető megoldást hozhatna azzal, hogy aktív részeseivé válhatnak társadalmi, politikai és gazdasági környezetüknek, amelyektől egyes kultúrákban elszakadva élnek. A szakirodalom az iskolai végzettséget olyan tényezőnek tekinti, amely közvetlenül személyes előnyökkel jár, például a jobb egészséggel, vagy magasabb foglalkoztathatósággal. A felnőttképzés lehetőséget nyújthat az alacsony iskolai végzettségű nők számára az említett előnyök megszerzésére (Iñiguez-Berrozpe–Elboj-Saso 2020). Az alacsony jövedelem és alacsony iskolai végzettség között korábbi kutatások statisztikailag szignifikáns összefüggéseket mutattak ki (Grotlüschen et al. 2019). A felnőttképzésben való részvételt korántsem csak a munkához kapcsolódó szempontok mozgatják, a hátrányos helyzetű felnőttek önértékelését számos esetben pozitívan befolyásolhatja a részvétel, különösen abban az esetben, hogyha az belső motivációból és nem külső kényszer hatására valósul meg (Rothes et al. 2017).

Az egész életen át tartó tanulás egyre fontosabbá válik a mai társadalomban. Az egyéneknek képzésen keresztül kell fejleszteniük készségeiket annak érdekében, hogy sikeresen beilleszkedjenek a munkaerőpiacra. A különböző jóléti rendszerek befolyásolják a felnőttek képzésben való részvételét és érzékelt akadályait (Massing–Gaully 2017). A hátrányos helyzetű csoportoknak gyakran rendkívüli lemaradást kell leküzdeniük a tanfolyamok elvégzése során. Ez elsősorban akkor járhat sikerrel, hogyha a résztvevők azonosulni tudnak a tanfolyam céljaival, és induláskor magas, önálló motivációs szint jellemzi őket. Ebben az esetben nagyobb hatékonysággal tanulnak, és képesek hosszú távon kitartani a tanulási stratégia mellett. Önálló, sze-

mélyes motiváció hiányában a tanulók egyértelműen rosszabb eredményeket érnek el (Rothes et al. 2017).

Az iskolázottságot és a képzésekbe való bekapcsolódást alapvetően befolyásolja az ember társadalmi háttere, pontosabban a családi környezet által átadott kulturális erőforrások. A kulturális tőke keretei gyakran nem teljes mértékben felelnek meg a felnőttképzésben való részvétel elvárásainak. A társadalmi háttér közvetett hatással van a részvételre, azonban az ez alapján készített előrejelzések gyakran nem mutatnak szoros összefüggést a tanulók valós tanulási hajlandóságával (Cincinnati et al. 2016).

A pár hónapos munkaerőpiaci képzések elvégzése azonban közvetlenül minimális mértékben vagy egyáltalán nem eredményes munkaerőpiaci szempontból (Hajdú 2020). Célravezetőbb lenne ehelyett minőségi oktatáshoz juttatni a hátrányos helyzetű tanulókat, a magasabb iskolai végzettség megszerzésének támogatásával (Hegedűs 2016). Hosszú távon megoldást jelenthetne a hátrányos helyzetű családokban élők magasabb iskolai végzettséghez való juttatása, hisz a magasabb iskolai végzettség általában magasabb életszínvonalat eredményez, amelynek következtében a térség és az ország gyorsabb fejlődésnek indul (Enyedi 2010). Magyarország különböző megyei igen eltérő adottságokkal rendelkeznek a képzések elvégzését követően is motivált, a felzárkózásban érdekelt és az elsődleges munkaerőpiacon elhelyezkedni szándékozók számára (Tésits et al. 2019). Az oktatás sikerességéhez lényeges egy olyan helyi közeg, amely képes megtartani a szakképzett munkaerőt, hisz megfelelő munkahely hiányában a munkaerő elvándorol. Azaz önmagában az oktatás nem elégséges, azonban fontos feltétele a térség fejlődésének (Híves 2015).

Anyag és módszer

Statisztikai adatbázisok, 2010–2019

Primer kutatásunk megalapozásához áttekintettük a témakörben elérhető hazai és nemzetközi szakkönyveket és folyóiratcikkeket, majd feldolgoztuk a nyilvántartott álláskeresőkre, a betöltetlen álláshelyekre és az álláskeresőknél rendezett képzésekben részt vevőkre vonatkozó statisztikai adatbázisok 2010 és 2019 közötti idősorait. Az álláskeresők és a betöltetlen álláshelyek adatbázisát a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat honlapján elérhető adatsorokból állítottuk össze, míg a felnőttképzésben részt vevőkről a Pest Megyei Kormányhivatal OSAP 1665 statisztikai felületéről gyűjtöttünk információkat. A primer kutatás területi kereteit Borsod-Abaúj-Zemplén megye adta, ezért a kutatás előkészítése során is ezt a megyét helyeztük elemzésünk középpontjába. A megye adatait a Magyarországot jellemző átlagértékekkel és folyamatokkal vetettük össze. A különböző folyamatok összehasonlításának eszközüül a Beveridge-görbét választottuk, amellyel hatékonyan szemléltethetők két paraméter időbeli változásának eltérő irányai. A munkaerőpiaci képzéseket elvégzők státusáról (180 nappal a képzés befejezését követően) a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kor-

mányhivatal Foglalkoztatási Munkaügyi és Munkavédelmi Főosztályának Munkaerőpiaci Osztálya által szolgáltatott adatokat dolgoztuk fel.

Kutatásunk egyik meghatározó háttér információjaként fontosnak tartjuk ismertetni a közfoglalkoztatásban (közfoglalkoztatási bér) és a munkaerőpiaci képzéseken részt vevők (keresetpótló juttatás) által elérhető bevételek törvényileg meghatározott mértékét. A közfoglalkoztatottaknak járó közfoglalkoztatási bér a 170/2011.(VIII.24.) Kormányrendelet a közfoglalkoztatási bér és a közfoglalkoztatási garantált bér megállapításáról 1.§ (1) bekezdése alapján 81 530 forint/hó. A garantált közfoglalkoztatási bér 170/2011. (VIII.24.) Korm. rend. 2. § (1) bekezdése alapján 106 555 forint/hó. Foglalkoztatást helyettesítő támogatás (FHT) 1993. évi III. tv. (Szoc. tv.) 35.§ alapján annak havi összege az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80%-a (2020-ban 22 800 forint/hó). Az Európai Unió, a magyar állam és egyéb források által támogatott álláskeresőknél szóló képzésen részt vevők keresetpótló juttatásban részesülnek, amit az 1991. évi IV. tv. 14. § (6) bekezdése szabályoz. A keresetpótló juttatás a hatályos minimálbér 60 és 100%-a közötti mértékében, mérlegelési jogkörben megállapított összege 96 600 forint/hótól 161 000 forint/hóig terjedhet. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyében képzésben részt vevők esetében ez az összeg 112 700 forint/hó (a minimálbér 70%-a). Ennek megfelelően az álláskeresőknél szóló képzésben részt venni jövedelmi szempontból célravezetőbb, mint közfoglalkoztatásban dolgozni. Primer kutatásunk középpontjába ezért az álláskereső csoportját helyeztük.

Primer kutatás, 2019. szeptember–2020. június

A 34 kérdésből felépülő kérdőívünket Borsod-Abaúj-Zemplén megyei képzési helyszíneken töltöttük ki 2019 szeptembere és 2020 júniusa között. Az álláskeresőknél szóló képzéseken részt vevő válaszadók személyes, családi állapottal, munkaerőpiacra, képzésekkel és jövőbeli terveikkel kapcsolatos kérdéseinkre válaszoltak. A kérdőív kérdései leginkább a képzésben részt vevők tapasztalataira, megélhetési stratégiáira vonatkoztak. A lakóhelyről és a képzés helyszínéről feltett kérdésekkel, valamint az ingázási hajlandósággal a résztvevők mobilitását mértük. A korábban megszerzett képzettségre irányuló kérdéskörben a Kormányhivatal által indított képzések bemeneti feltétel szerint megosztottságát is vizsgáltuk. A munkatapasztalatokra irányuló kérdésekkel a résztvevők munkaerőpiaci státusát, az elsődleges munkaerőpiacra való eddigi kapcsolatát és a közfoglalkoztatás jelentőségét tártuk fel. A megélhetési stratégiák vizsgálata további lehetőségekre terjedt ki, úgymint a feketemunkával, az idénymunkával, valamint a képzésben való részvétellel megszerzhető jövedelmekre. Kutatási céljainknak megfelelően a kérdőívben egyaránt szerepeltek egyszerű és többszörös választási lehetőséget felkínáló kérdések, valamint egyszerű információkat kérő nyitott, szöveges kérdések.

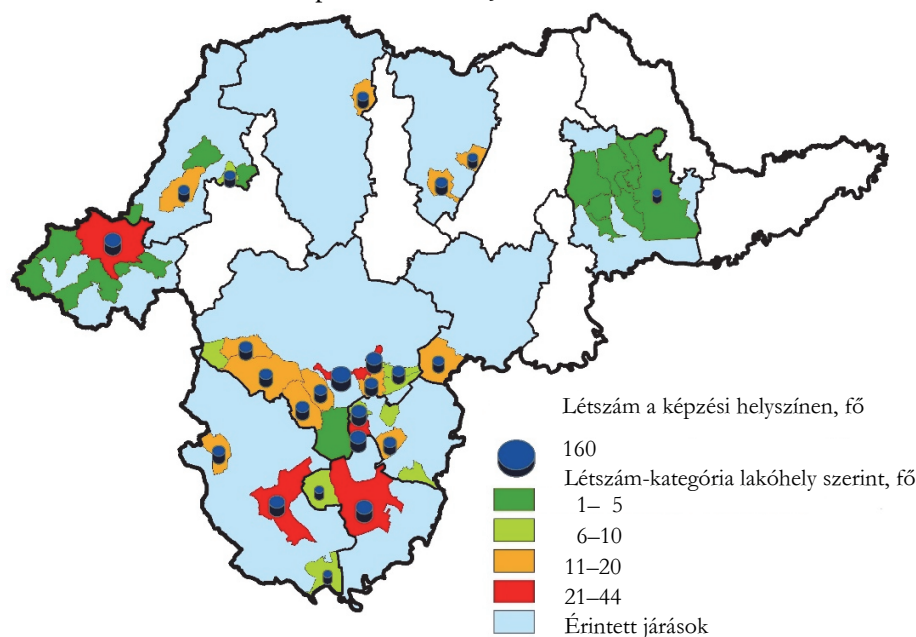
A papíralapú kérdőívet összesen 534 fő töltötte ki, és a kitöltés folyamatát személyesen felügyeltük. Területi megoszlását tekintve a kérdőíveket Borsod-Abaúj-Zemplén megye 24 településén használtuk. A vizsgálatba bevont válaszadók lakóhe-

lye alapján kutatásunk a megye összesen 45 településére terjedt ki, amelyek a megye 16 járásából 10-ben helyezkednek el (1. ábra). A válaszadók 20,7%-a volt városlakó.

1. ábra

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyében vizsgált képzések helyszíne, a képzésekben részt vevők létszáma és lakóhelye, 2019. szeptember–2020. június

Delimitation of the study area in Borsod-Abaúj-Zemplén County – location of the trainings and place of residence of the participants in the trainings, September 2019–June 2020

A megkérdezettek körét az határozta meg, hogy mely újonnan induló képzéseket tudtuk személyesen felkeresni őket és velük a kérdőíveket kitöltetni. 2019 januárja és 2020 szeptembere között Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 4661 fő volt a munkaerőpiaci képzésekre belépők összesített száma, amely időtartam meghaladta primer kutatásunkét. Ezt a létszámot alapsokasággként elfogadtuk (mivel pontosabb viszonyítási időszakot nem tudunk megjelölni). Az általunk megkérdezettek száma az alapsokaság 11,46%-át tette ki.

A képzések többségét a járási székhelyeken szervezték meg. A járásokon belüli ingázást a tanulók részére a Kormányhivatal anyagilag támogatja, ennek következtében az nem jár költséggel a résztvevők számára. A határ menti és rurális településeket kevésbé érintik a képzések, ami a vizsgálati mintán is megmutatkozik. A képzésben részt vevők koncentrációja a népességszám és a központi szerepkör miatt is a Miskolci járásban a legnagyobb (40,4%). Ezenkívül a Tiszaújvárosi (14,6%) és a Mezőkövesdi járás szerepelt 10% feletti részesedéssel a mintában.

A kérdőíves adatbázist Microsoft Office 2013 és IBM SPSS Statistics 25 programok segítségével hoztuk létre és értékeltük ki. A kérdőívben a kérdésekhez kapcsolódóan megfogalmazott válaszokra adott említésszámok összevetésén és megoszlásán túl megvizsgáltuk az egyes változók közötti kapcsolatokat is. A változók döntő többségének mérési skálája (nominális és ordinális skála) miatt ezt elsősorban keresztábrával elemeztük. Kizárólag a válaszadók életkorának és a lakóhely település népességszámának befolyásoló szerepe esetében diszkriminanciaanalízist végeztünk, amelynek során a folytonos független változó hatását vizsgáltuk kategorikus függő változóra vonatkozóan.

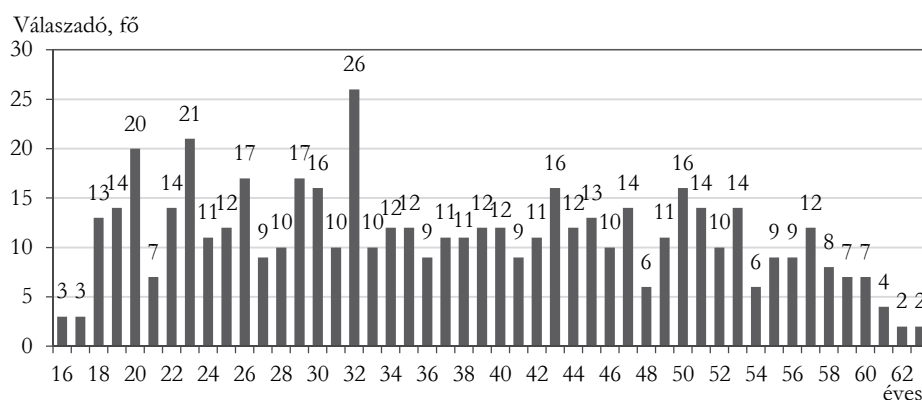
A kérdőívet kitöltők 80,7%-a nő, akik emiatt egyértelműen felülreprezentáltak a mintában. Ez ugyanakkor arra is rámutat, hogy társadalmi és családi okokra visszavezethetően a nők sokkal nagyobb arányban vesznek részt az álláskeresőknél szóló képzéseken, hiszen a felkeresett képzési helyeken minden egyes tanulót megkérdeztünk. A válaszadók életkorát koréves bontásban kérdeztük, a megkérdezett 534 fő átlagéletkora 37,4 év, közülük a legfiatalabb 16 éves, a legidősebb pedig 63 éves volt. Az adatsor terjedelmén belül minden egyes korévhez kapcsolható válaszadók, 27 korév esetében a számuk meghaladja a tíz főt (2. ábra).

Az iskolai végzettséget tekintve a válaszadók 81%-a legfeljebb az általános iskola nyolc osztályát vagy annál kevesebbet végzett, utóbbiak aránya a mintában 37,1% volt (3. ábra). A megkérdezettek 57,9%-a nem rendelkezik semmilyen szakmával, szakképesítéssel, ami alapvetően megnehezíti számukra a munkaerőpiacra való visszaképzést vagy első belépést. Felsőfokú végzettséggel rendelkező egyáltalán nem szerepelt a mintában.

2. ábra

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei válaszadók életkor szerinti eloszlása, 2019. szeptember–2020. június

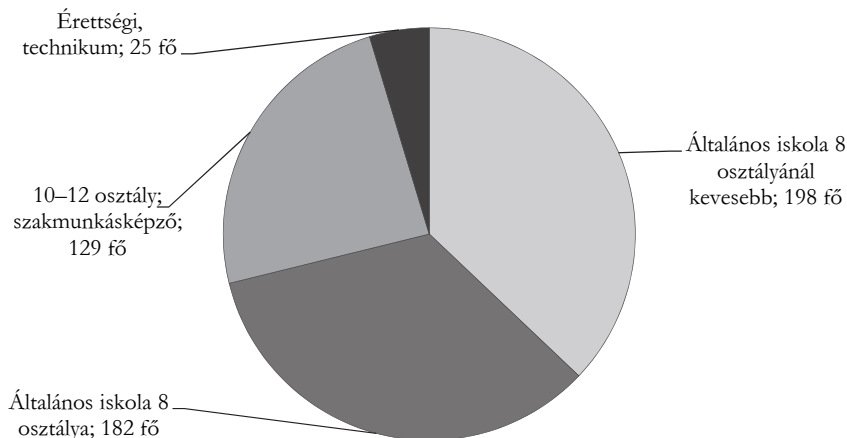
Age distribution of respondents in Borsod-Abaúj-Zemplén County,
September 2019–June 2020

3. ábra

**A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei válaszadók legmagasabb iskolai végzettsége,
2019. szeptember–2020. június**

The highest level of education of the respondents
in Borsod-Abaúj-Zemplén County, September 2019–June 2020

A válaszadók leggyakrabban öten élnek egy háztartásban (25,7%), a mintában emellett azonban egészen magas arányban szerepelnek 10 fős vagy annál népesebb háztartások is. Mindössze 5,6% azon résztvevők aránya, akik egyedül élnek és csak magukról kell gondoskodniuk. A háztartások anyagi helyzetét jellemzi, hogy a legtöbb háztartásban (50,9%) két, a válaszadók 26,2%-a esetében azonban ennél több álláskereső van, és összesen tíz esetben az egy háztartásban élő álláskeresők száma meghaladta az öt főt (a legmagasabb válaszárték erre a kérdésre 9 fő volt). A kutatás által érintett háztartásokban az álláskeresők aránya összességében 56,47%.

Jelen vizsgálatunk keretében talán kevésbé meglepő, és a válaszadók munkaerőpiaci státusa szempontjából is másodlagos, hogy 88,6%-uk nem beszél semmilyen idegen nyelvet. További 9,2% alapszintű angol, német és orosz nyelvtudást jelölt meg. Három fő rendelkezett középfokú angol és német, további három fő pedig szlovák nyelvismerettel.

A válaszadók 99,1%-a már korábban is részt vett álláskeresőknél szóló képzésen, a mintában mindössze öten voltak, akik először iratkoztak be ilyen jellegű képzésre. A legtöbben eddig (84,3%) 1–2 képzésen vettek részt, 12%-uk azonban már 3–5 képzést végzett el. 19 válaszadó (a minta több mint 3%-a) esetében a korábbi képzések száma meghaladta az ötöt, ami a képzések munkaerőpiaci sikerességét kérdőjelezi meg. Ennek összetevői azonban sokrétűek lehetnek. A képzésbe beiratkozottak közel negyede (24,8%) jelezte, hogy valamely korábbi képzését nem tudta sikeresen teljesíteni. A teljesítés szempontjából a 75% feletti részarány számít kedvezőnek. A válaszadók 6,2%-ának elsőként az általános iskola nyolc osztályát kellett elvégeznie, mielőtt szakmát tanulhatott volna.

A megkérdezettek 90,4%-a korábban már dolgozott a közfoglalkoztatás keretében, míg 61,6%-uk élete során kizárólag közfoglalkoztatott volt. A közfoglalkoztatásban eltöltött időt a legtöbben (38,3%) a 6–12 hónapban jelölték meg, azonban ettől csak kevéssel maradt el (35,8%) azon válaszadók aránya, akik egy évnél hosszabb ideig voltak közfoglalkoztatottak.

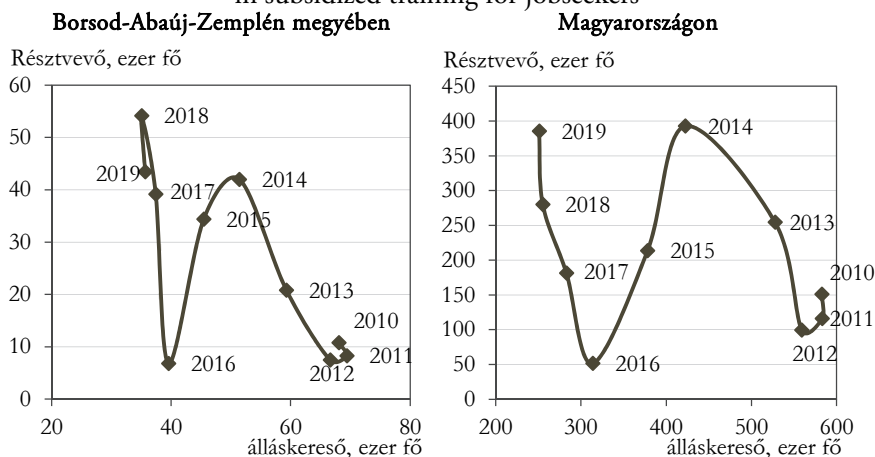
Eredmények

A munkaerőpiaci képzéseken részt vevők számának alakulása, 2010–2019

Borsod-Abaúj-Zemplén megyére és Magyarországra vonatkozóan összehasonlítottuk, hogy 2010 és 2019 között hogyan változott a nyilvántartott álláskereső és az álláskeresőknél szóló támogatott képzéseken részt vevők száma. Az adatsorok alapján szerkesztett Beveridge-görbék hasonlósága (4. ábra) rámutat arra, hogy a megyei folyamatokat is alapvetően az országos szintű szabályozás befolyásolta. Az adatsorok minden egyes felnőttképzésben részt vevőt magukban foglalnak, akik álláskeresőknél szóló képzéseken vettek részt, ebbe beletartoznak a tréningek, az informatikai, a nyelvi és szakmai képzések is. A képzéseken 2016-ban vettek részt a legkevesebben, azonban a vizsgált időszak alatt összességben jelentősen javult az álláskereső és a képzéseken részt vevők aránya, amit ugyanakkor az is elősegített, hogy jelentős részük több képzést is elvégezhetett egy éven belül. A nyilvántartott álláskereső száma jelentős mértékben csökkent, amiben az új beruházások munkaerőigénye és a közfoglalkoztatás szerepe meghatározó volt.

4. ábra

A nyilvántartott álláskereső és az álláskeresőknél szóló támogatott képzésben részt vevők számának alakulása Changes in the number of registered jobseekers and participants in subsidized training for jobseekers

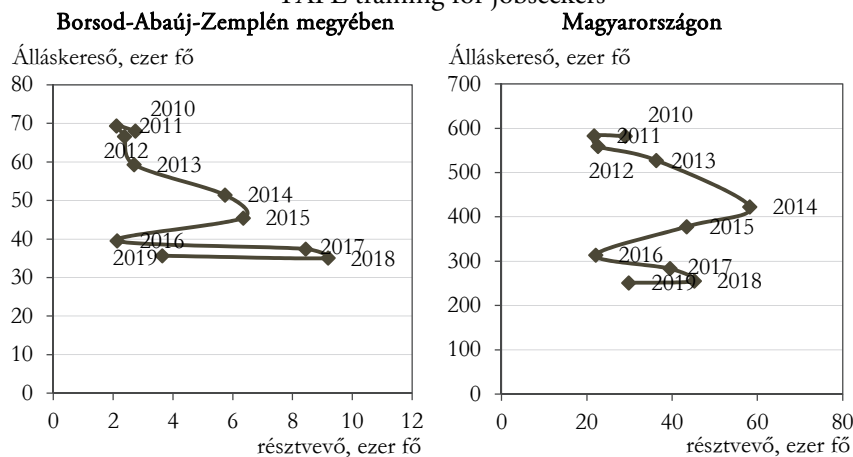

Forrás: Saját szerkesztés (www.osap.mer.gov.hu és www.nfsz.munka.hu) alapján.

Munkaerőpiaci szempontból – véleményünk szerint – egy új szakma elsajátítása nagyobb arányban segít visszakerülni a foglalkoztatásba, mint egy tréningen való részvétel. Emiatt fontosnak tartottuk, hogy a nyilvántartott álláskeresők számát a támogatott Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő szakmai képzések résztvevőinek létszámával is összehasonlítsuk. Hazánkban 2010 és 2019 között a támogatott OKJ-s szakmai képzésen részt vevők száma 348 173, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében pedig 45 380 fő volt. Az országban a támogatott felnőttképzésben részt vevők 16,3%-a iratkozott be ezekre a képzésekre, míg a megyében a 16,9%-a. A 2010 és 2019 közötti időszak változásai ezeknél a képzéseknél is hasonlóan játszódtak le a vizsgált periódus első felében, azonban a 2014. és 2018. évi létszámcsúcsok eltérő mértékűek voltak. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az utóbbi sokkal jelentősebb volt, ami azzal magyarázható, hogy a kedvező tendenciák ellenére a munkanélküliség még mindig sokkal nagyobb probléma a megyében, mint országos átlagban. 2019-re a támogatott OKJ-s képzéseken részt vevők száma a 2010. évi adat közelébe esett vissza (5. ábra).

5. ábra

A nyilvántartott álláskeresők és az álláskeresőknek szóló támogatott OKJ-s képzésben részt vevők száma
 Number of registered jobseekers and participants in supported TAFE training for jobseekers

Forrás: Saját szerkesztés (www.osap.mer.gov.hu és www.nfsz.munka.hu) alapján.

A betöltetlen álláshelyek és a képzések kapcsolata, 2010–2019

Munkaerőpiaci szempontból az egyik legfontosabb információ a foglalkoztatás és a képzések szervezése, lebonyolítása szempontjából a betöltetlen álláshelyek száma, ami 2010 és 2019 között a 2012–2014-ben mind országosan, mind a megyében jelentősen bővült. Ezt a következő években országosan jelentős visszaesés követte, míg Borsod-Abaúj-Zemplén megyében csak enyhe csökkenés, illetve stagnálás volt.

Majd a meredeken csökkenő trend országosan megfordult, és a betöltetlen álláshelyek száma 2019-ben megközelítette a 2014. évit. A megyében a korábbiakhoz képest kiugrás nélkül, folyamatosan magas volt a betöltetlen álláshelyek száma (6. ábra). Borsod-Abaúj-Zemplén megyében kevesebb támogatott képzésen részt vevővel (2016) szintén nem tudták betölteni az üres álláshelyeket, azaz a támogatott képzések indítása és szakmaválasztása nem felel meg az ottani munkaerőpiaci igényeknek.

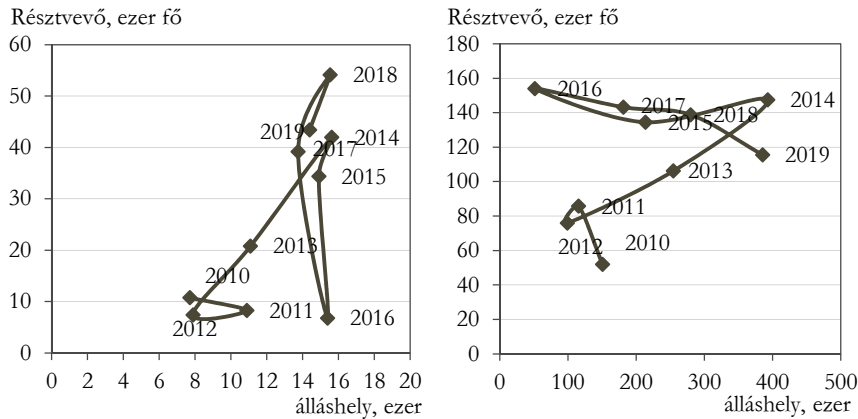
6. ábra

A betöltetlen álláshelyek száma és az álláskeresőknek szóló támogatott képzésen részt vevők száma

Number of vacancies and number of participants in supported training for jobseekers

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

Magyarországon

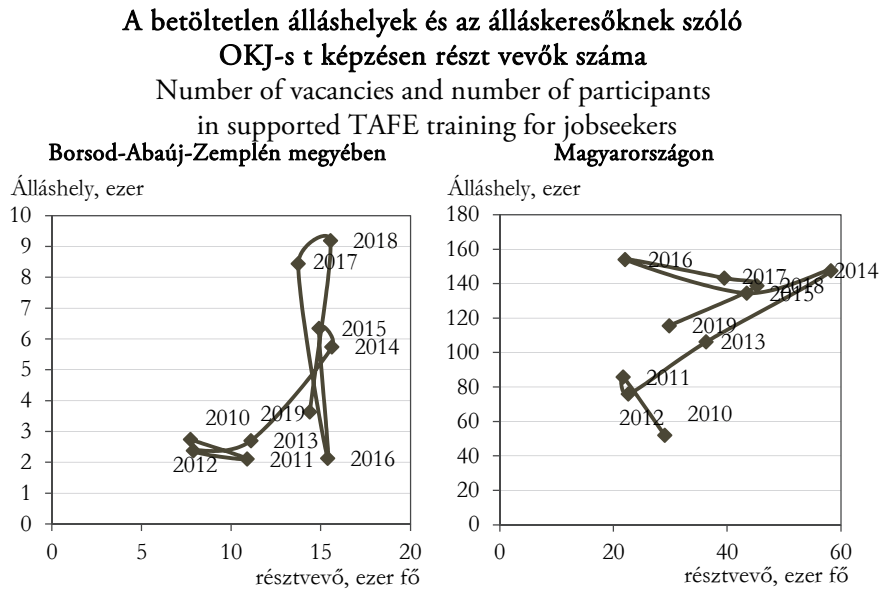

Forrás: Saját szerkesztés (www.osap.mer.gov.hu és www.nfsz.munka.hu) alapján.

Az országos adatok azt mutatják, hogy a képzésben részt vevők arányának növelésével sem képesek betölteni a meglévő álláshelyeket. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében magasabb a támogatott OKJ-s képzésben részt vevők száma, mint a betöltetlen álláshelyeké (7. ábra). A képzések indításánál célszerű volna figyelembe venni a megyében a vállalkozások igényeit, ezzel is segítve az elhelyezkedést. Amennyiben a jövőben sem veszik nagyobb mértékben tekintetbe a munkaerőpiaci és a foglalkoztatói igényeket, akkor nem várható az elhelyezkedési arány javulása, és továbbra sem a munkaerőpiac részére fognak képezni.

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a felnőttképzésben részt vevők aránya meghaladja az országos átlagot, és az országban Budapest mögött a második helyen áll. Legnagyobb az alacsony iskolai végzettségen alapuló, integráló képzések aránya, amelyek nem igényelnek magasabb szintű előtanulmányokat és kompetenciákat.

7. ábra

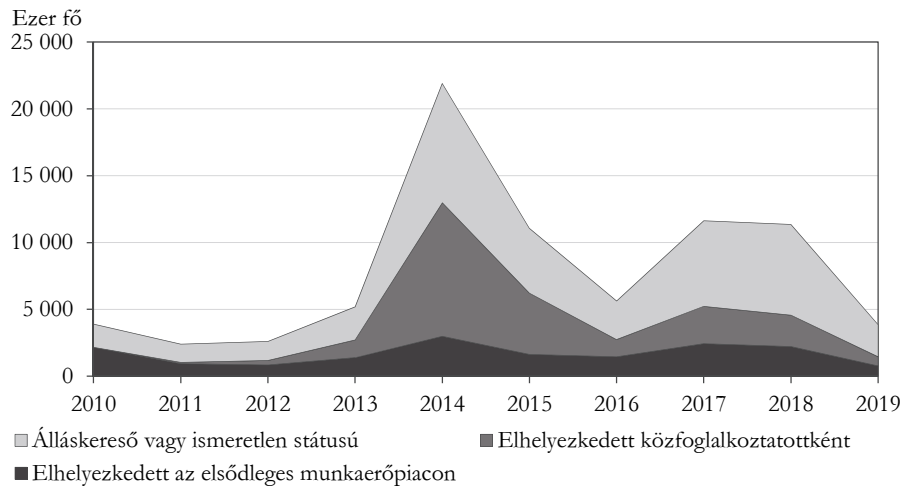

A képzések munkaerőpiaci hatásai, 2010–2019

2010 és 2019 között a munkaerőpiaci képzéseket befejező, támogatásból kilépők száma összesen 79 510 fő volt Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, és az éves létszámuk 2601 fő (2012) és 21 901 fő (2014) között ingadozott. A 2014. évi csúcsot meredek csökkenés, majd egy másodlagos csúcs (2017) követte, 2019-re újabb csökkenéssel (8. ábra). A képzés befejezését követő 180. napon a vizsgált időszak átlagában a korábbi álláskeresők 50,6%-nak volt munkahelye. Ebből 58%-ot tett ki a 2014-ben és 2015-ben meghatározóvá váló közfoglalkoztatás, aminek a jelentősége azóta töredékére esett vissza. Ezzel is összefüggésben 2014 óta monoton növekvő azoknak az aránya, akik a képzés befejezését követő 180. napon álláskereső vagy ismeretlen státusban voltak. Résztesedésük 2019-ben volt a legmagasabb (62,3%).

8. ábra

A képzést befejező Borsod-Abaúj-Zemplén megyei álláskeresők munkaerőpiaci státusa a befejezést követő 180. napon
 Labour market status of jobseekers completing the training on the 180th day after completion in Borsod-Abaúj-Zemplén County

Forrás: Saját szerkesztés a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal Foglalkoztatási Munkaügyi és Munkavédelmi Főosztálya Munkaerőpiaci Osztályának adatszolgáltatása alapján.

A képzésben részt vevők korábbi munkatapasztalata, 2019. szeptember–2020. június

A vizsgálatba bevont tanulók legmagasabb iskolai végzettségének értékelése során már jeleztük, hogy kedvezőtlen adataik a munkaerőpiacon nem adnak okot bizakodásra. A megkérdezettek 19,4%-a hivatalosan még soha nem dolgozott a vizsgálatot megelőzően. A válaszadók döntő többsége (61,5%) pedig csak a közfoglalkoztatás keretében szerzett korábban munkatapasztalatokat (9. ábra). A tételesen megjelölt munkakörök száma a további válaszadók körében meghaladta az ötvenet, azonban számos munkakört csak egy-egy válaszadó említett meg. A válaszok száma mindössze négy munkakör esetében érte el az ötöt: operátor (12 fő), takarító (10 fő), eladó (7 fő) és varrónő (5 fő). A közfoglalkoztatást és korábbi munkatapasztalat hiányát megjelölő válaszadók meghatározó csoportjai mellett kördiagramunkon összevonva szerepeltetünk minden olyan válaszadót, akinek korábban a hagyományos értelemben vett állása is volt.

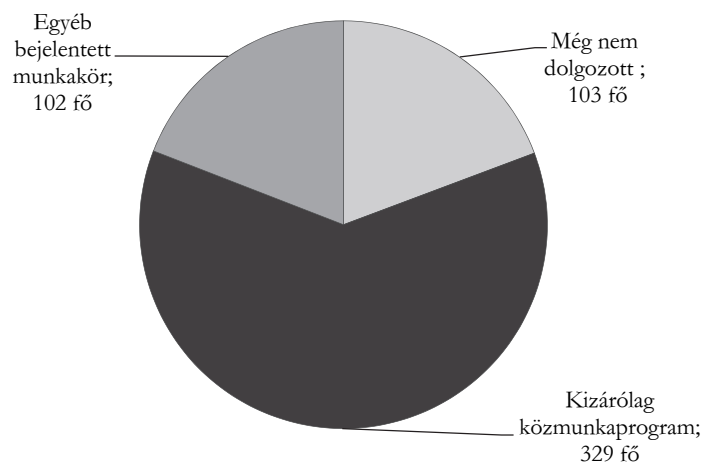
A képzések sikerességére munkaerőpiaci szempontból leginkább az új képesítés és kompetenciák segítségével történő elhelyezkedési aránnyal mutathatunk rá. A megkérdezetteknek azonban 91%-a azt válaszolta, hogy egyáltalán nem tudta munkaerőpiaci szempontból kamatoztatni a korábbiakban megszerzett, új szakképesítését. A fennmaradó 9% ugyanakkor, ha átmenetileg is (ez a mintavétel sajátosságából is adódik), el tudott helyezkedni az új végzettség megszerzése révén. Az elhe-

lyezkedés időlegességére hívja fel a figyelmet az, hogy az új szakképesítéssel munkába állók 43,2%-a legfeljebb három hónapig tudott foglalkoztatott maradni, miközben 27,3%-uk egy éven túl is megőrizte állását. A képzéseken részt vevők 90,4%-a dolgozott már közfoglalkoztatottként, ami a minta szempontjából egyértelműen az elsőszámú munkatapasztalatot jelenti. A legtöbben (34,6%) 6–12 hónapig dolgoztak közmunkaprogram keretében, 32%-uk viszont egy évnél hosszabb időintervallumot jelölt meg. Meg kell jegyeznünk, hogy a városi lakosság körében sokkal kisebb volt a korábban közfoglalkoztatásban dolgozók aránya, arányaiban többen voltak azok, akik egyáltalán nem rendelkeztek munkatapasztalattal.

9. ábra

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei álláskeresőknek szóló felnőttképzésben részt vevők korábbi munkatapasztalatai (fő kategóriák), 2019. szeptember–2020. június

Former work experiences of the participants in the adult training (main categories) in Borsod-Abaúj-Zemplén County, September 2019–June 2020

A munkanélküliség okainak vizsgálata, 2019. szeptember–2020. június

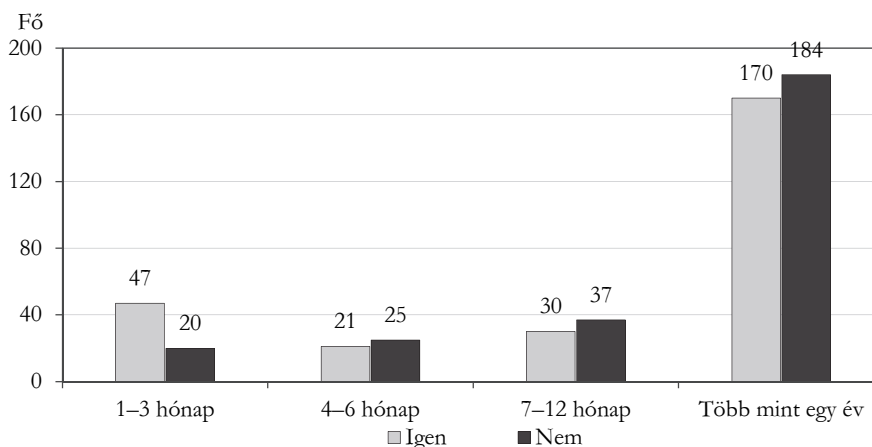
A megkérdezettek 66,2%-a több mint egy évet töltött már álláskereső státusban 2010 és 2019 között, ami jelentősen meghaladja a tartósan álláskeresőkre vonatkozó kritériumokat. Az új szakképesítés megszerzésével 50,2%-nak szándékában áll elhelyezkedni. Keresztábra-elemzéssel megvizsgáltuk, hogy milyen összefüggés van a munka nélkül eltöltött idő és az elhelyezkedési szándék között. Az feltételezhető volt, hogy minél hosszabb időt tölt valaki munkanélküliként, annál több negatív hatás érheti és akadályozhatja az újbóli foglalkoztatását. Igazán jelentős különbséget azonban a maximum 3 hónapja és az ennél hosszabb ideje álláskeresők között találtunk (10. ábra), amit a Khí-négyzet próba is igazolt ($\chi^2=12,506$; $df=3$, $p=0,006$).

Mivel a városi válaszadók köre kedvezőbb belső struktúrájú, így a munkavállalási hajlandóság körükben magasabb volt a vidéki válaszadókkal szemben.

10. ábra

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei képzésen részt vevők elhelyezkedési szándéka a munkanélküliség időtartama szerint, 2019. szeptember–2020. június

Relationship between the duration of unemployment and the intention to find a job of training participants in Borsod-Abaúj-Zemplén County, September 2019–June 2020

Vizsgálatunk nem tekinthető reprezentatívnak, ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy a megkérdezettek közül a fővároshoz legközelebb található Mezőkövesdi járásban lakók korábbi munkatapasztalataik voltak a legváltozatosabbak az elsődleges munkaerőpiacon, ahol emellett kiemelkedően magas volt az elhelyezkedési szándék is, a megye más térségeivel szemben.

A munkavégzéssel kapcsolatos anyagi elvárásokat alapvetően befolyásolja az FHT volumene. A legkisebb havi nettó bérként, amelyért hajlandóak lennének elhelyezkedni, a legtöbben (39,4%) az 150 000–200 000 forint közötti kategóriát jelölték meg. Ennél kevesebbet az elhelyezkedni szándékozók 36%-a érné be, míg 23,8%-uk csak 200 000 forint feletti fizetésért dolgozna. Keresztábra-elemzéssel megvizsgáltuk, hogy az iskolai végzettség befolyásolja-e a válaszadók jövedelmi elképzeléseit. Meglehető eredményként kaptuk, hogy a legnagyobb anyagi elvárást éppen azok fogalmazták meg, akik még az általános iskolai nyolc osztályát sem fejezték be. Az iskolai végzettség és a fizetési elvárások közötti fordított irányú kapcsolatot a statisztikai próba is alátámasztotta ($\chi^2=21,306$; $df=9$, $p=0,011$).

A következő korlátozó tényező a munkavállalásban, hogy a megkérdezettek 61,5%-a maximum 10 kilométert utazna az új munkahelyére. A nagycsaládos nők körében egyáltalán nem meglehető ez a hozzáállás. A kisebb létszámú férfi válaszadói csoport körében kedvezőbbek a válaszok, azonban statisztikailag szignifikáns kü-

lönbség nem mutatható ki. A megkérdezettek döntő hányada ugyanis alapvetően a helyben rendelkezésre álló munkalehetőségek után sem érdeklődik. A periférikus helyzetű településekről előfordulhat, hogy naponta több mint 50 kilométert kellene ingázni munkavállalás érdekében, amit azonban már csak a válaszadók 3,8%-a vállalna.

Amellett, hogy a válaszadók 55%-a nem szeretne elhelyezkedni, a potenciális munkalehetőségek között a válaszadók többnyire olyan szakmákat jelöltek meg, amelyekhez korábban végzettséget szereztek, vagy olyan egyszerűbb munkaköröket, amiben valós esély mutatkozik az elhelyezkedésre. A legnépszerűbbek között a következő szakmák szerepeltek: eladó (31 fő), takarító (21 fő), fodrász és szakács (egyaránt 11 fő).

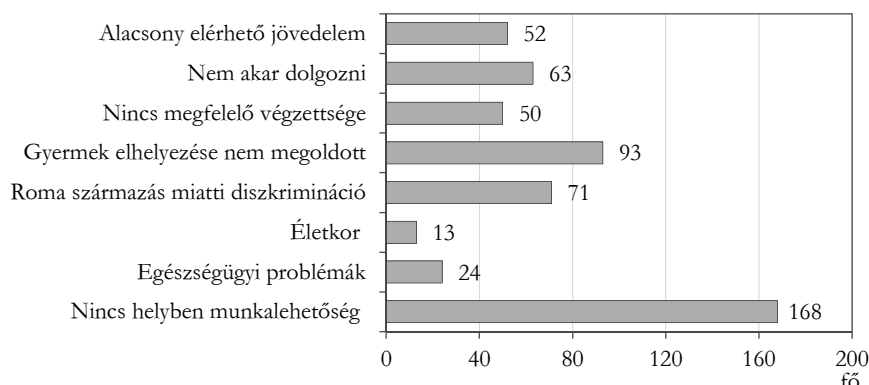
Az elhelyezkedési szándék igen alacsony szintje mellett fontos kiemelnünk, hogy a tartós munkanélküliség rendkívüli terhet ró a családokra, ami nem csak anyagi szempontból mutatkozik meg. A legtöbb válaszadót ez lelkileg viseli meg (23,6%), ami a tartós pénzhiánnyal együtt betegségek kialakulásához (4,5%) is vezethet, családon belüli konfliktusokat idéz elő (2,8%) és a gyermekek iskoláztatását veszélyezteti (16,8%), gyakran korlátozva az utódok jövőbeni kitörési lehetőségeit.

A válaszadók 51,6%-át érte már valamilyen szempont (nem, életkor, etnikai hovatartozás) alapján diszkrimináció munkahelykeresés során, ami egy olyan helyzetben, amikor különösen nehéz a munka világába való belépés, vagy az oda visszatérés, nagyobb jelentőségű lehet. A diszkriminációt nagyobb arányban említették a községekben lakók, a városiak számára ez kevésbé jelentett problémát. Az elhelyezkedés elsődleges akadályaként azonban nem ezeket a tényezőket jelölték meg a válaszadók, hanem a munkalehetőségek hiányát (11. ábra), különös tekintettel a lakóhelyükre, mivel a korábbi válaszok alapján a munkavállalás céljából történő ingázás számukra nem bizonyult valós lehetőségnek.

11. ábra

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei képzésen részt vevők száma a munkavállalás külső és belső akadályai szerint, 2019. szeptember–2020. június

External and internal barriers to employment (number of mentions) of training participants in Borsod-Abaúj-Zemplén County, September 2019–June 2020

A képzéseken részt vevők keresetpótló juttatáson kívüli bevételei, 2019. szeptember–2020. június

Az állam által nyújtott segélyeken és támogatásokon kívüli bevételekre utaló kérdésre kapott válaszok alapján a képzéseken részt vevők 51,6%-ának vannak egyéb bevételei is, ami azonban nem feltétlenül jelent legális tevékenységet. A férfiaknál ez az arány magasabb (67%), mivel a nőknek a háztartási feladatok ellátása mellett erre kevesebb lehetősége nyílik. A bevételek között a feketemunkát jelölték meg a legtöbben (43,8%), amit az alkalmi bejelentett munka (31,2%), majd a közfoglalkoztatás (25%) követett, az utóbbi szerepe inkább csak a nők körében nevezhető számottevőnek. Diszkriminanciaanalízissel azt vizsgáltuk, hogy a jövedelemszerzési kategóriák mennyiben függenek össze a képzésben részt vevők életkorával. Megállapítható, hogy míg a feketemunka inkább a fiatalabbak (átlagéletkor: 36,2 év) körében, addig a közfoglalkoztatás inkább az idősebbek körében (átlagéletkor: 39,8 év) népszerű, azonban a különbség a statisztikai próba alapján nem szignifikáns. Ezzel szemben a települések lakónépessége alapján a diszkriminanciaanalízis révén kimutatható volt, hogy feketemunkára inkább a nagyobb településeken (átlagos lakónépesség: 4709 fő) élők számára van lehetőség, szemben a bejelentett alkalmi munkával (átlagos lakónépesség: 2636 fő) és a közfoglalkoztatással (átlagos lakónépesség: 2668 fő).

Az ismertetett válaszok alapján azt gondolhatnánk, hogy a megkérdezettek döntő többsége nincs megelégedve életével, életszínvonalával. Ehhez képest az elégedett (46,6%) és elégedetlen (53,4%) válaszadók majdhogynem fele-fele arányban vannak jelen a mintában. Úgy érzik, hogy helyzetükön leginkább a háztartás jövedelmeinek növelésével (65,6%) tudnának változtatni, ami azonban nem feltételezi a munkába állást, hiszen ezt a válaszlehetőséget csak 21,3%-uk jelölte meg. Miközben a legtöbb válaszadó a munkahelyek hiányával magyarázta azt, hogy miért nem tud elhelyezkedni, addig a válaszokból az is kiderült, hogy a megkérdezettek majd 70%-ának tudomása van olyan álláshelyről a lakókörnyezetében, amelyet képzettség hiányában nem tud betölteni. A Munkaügyi Központ mellett erről sokan az Internetről is tájékozódnak, az egyéb álláskeresési lehetőségeket azonban nem részesítik előnyben.

A képzések résztvevőinek jövőképe, 2019. szeptember–2020. június

Alapvető ellentmondásként állapítható meg, hogy miközben a kérdőíves vizsgálatunkat célozottnan a munkára való képességet fejlesztő képzések résztvevőinek körében végeztük el, a válaszadók 82,2%-a alapvetően nem szándékozik dolgozni sem rövid, sem hosszú távon. Ehhez az is hozzájárul, hogy a megkérdezettek 61,6%-a közmunkán kívül nem dolgozott máshol, vagyis soha nem próbálta ki magát az elsődleges munkaerőpiacon. Ettől jelentős mértékben eltér a legalább szakmával vagy érettségivel rendelkezők szűk köre, akik 45%-os, illetve 80%-os arányban dolgoztak közmunkán kívül máshol is. A közmunkának a kifejezetten alacsony végzettségűek körében betöltött kiemelt szerepére a mintán belül a keresztábla-elemzéshez kapcsolódó Khí-négyzet próba is rámutatott ($\chi^2=44,852$; $df=3$, $p=0,000$).

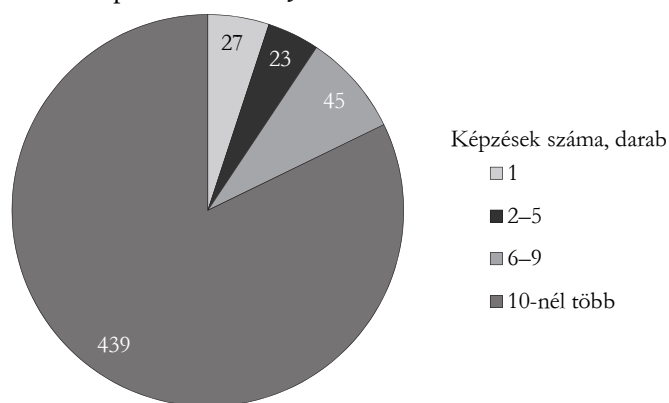
Három meghatározó csoportra osztva a válaszadókat, elsősorban azok szándékoznak a jövőben dolgozni, akik már korábban is rendelkeztek közfoglalkoztatáson kívül más állással is. Őket azok követik, akik korábban még egyáltalán nem dolgoztak. A legalacsonyabb elhelyezkedési szándék azokat jellemzi, akik csak közfoglalkoztatottként dolgoztak ezt megelőzően, vagyis a közfoglalkoztatás ebben a körben inkább negatív hatásokat váltott ki az elsődleges munkaerőpiacra történő továbblépéssel kapcsolatban, amit a Khí-négyzet próba szintén alátámasztott ($\chi^2=10,078$; $df=2$, $p=0,006$). Figyelemre méltó ellentmondáshoz vezettek a kérdőívünk következő két kérdésére kapott válaszok, hogy a válaszadók a megszerzett szakképesítéssel szeretnék-e elhelyezkedni, illetve szeretnék-e dolgozni? Az előbbire sokkal nagyobb arányban kaptunk igen választ (268 fő), mint az utóbbira (95 fő), ugyanakkor az is kimutatható volt, hogy aki nem szeretne az új szakképesítéssel elhelyezkedni, az biztosan nem is szeretne dolgozni.

Az egész életen át tartó tanulás fogalma, ami az Európai Unió szakpolitikájának egyik alappillére, a válaszok tükrében meglehetősen sajátos értelmet kapott. A válaszadók 82,1%-a reményei szerint még 10-nél több képzésen is részt vehet a jövőben (12. ábra), ami látszólag tökéletesen megfelelne a tanulás említett fogalmának, azonban őket teljesen más motivációk vezérelték a kérdés megválaszolásánál. Az eredményben nem a jövő-, hanem a jelenorientált gondolkodásmód fejeződik ki. A legmagasabb iskolai végzettségre és a jövőbeli képzési részvételre vonatkozó keresztábra-elemzésünk arra is rámutatott, hogy a legalacsonyabb végzettségű válaszadók több képzésen szeretnék részt venni a jövőben, amit a Khí-négyzet próba igazolt ($\chi^2 =27,752$; $df=9$, $p=0,001$).

12. ábra

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei képzésen részt vevők megoszlása a jövőben tervezett további képzések száma szerint, 2019. szeptember–2020. június

Training needs based on the possibility to participate in future trainings (number of trainings) of training participants in Borsod-Abaúj-Zemplén County, September 2019–June 2020

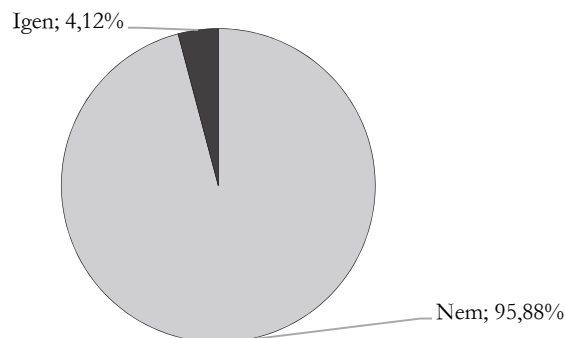

A tanulás megítélése is meglehetősen eltérő abban, hogy annak célja a mindennapi megélhetés vagy egy esetleges jövőbeli előrelépés lehetőségének biztosítása. A képzések időtartamára vonatkozó kérdéseinkre adott válaszok között 86,7%-ban az 5 hónapnál hosszabb időtartamú képzések jelentek meg, előnyben részesítve azokat a rövid távú tréningekkel szemben. Ennek alapvetően két oka lehet, az egyik az, hogy a hosszabb távú képzések általában az OKJ-ben szereplő szakmák megszerzését biztosíthatják, másrészt viszont minél hosszabb egy képzés, a tanuló annál tovább kapja a képzéssel járó keresetpótló juttatást. Míg a továbbtanulást csak 7,4% emelte ki az aktuális életszínvonal javításának zálogaként, addig a keresetpótló juttatásokkal kiegészített, álláskeresőknek szóló képzésekre a válaszadók 95,9%-a megélhetési forrásként tekint, ugyanis ha nem kapná meg a képzéssel párhuzamosan a juttatást, akkor nem (95,88%) is venne abban részt (13. ábra). Ez a jelen helyzetre vonatkozó válasz gyakorlatilag független attól, hogy a válaszadó milyen múltbeli munkatapasztalatokkal, illetve milyen jövőbeli tervekkel rendelkezik. Ennek megfelelően a képzések elsődleges célcsoportja az aktuális képzési-támogatási rendszer fenntartásában érdekelt.

13. ábra

Keresetpótló juttatás és részvételi hajlandóság a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei képzésekben, 2019. szeptember–2020. június

Willingness to participate in trainings without a replacement allowance
in Borsod-Abaúj-Zemplén County, September 2019–June 2020

Összegzés

A támogatott munkaerőpiaci képzések fontosak az álláskeresők számának csökkentésére vonatkozó célkitűzések megvalósításában és a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkóztatásában. A statisztikai adatbázisok szerint a 2010 és 2019 közötti időszakban mind országosan, mind Borsod-Abaúj-Zemplén megyében jelentősen csökkent a nyilvántartott álláskeresők száma. További pozitív változás, hogy jelentősebb ingadozás mellett összességében bővült a betöltetlen álláshelyek száma is. E kedvező tendenciák ellenére az álláskeresőknek szóló támogatott képzésekben részt vevők száma (szintén jelentős ingadozást mutatva) továbbra is magas. Ez egyrészt abból adódik, hogy a képzések továbbra sem képesek igazán hatékonyan rea-

gálni a munkaerőpiaci folyamatokra – a döntések egy évre előre születnek meg, statisztikák alapján és nem a helyi munkáltatók igényének felmérésével. Másrésztől alapvetően befolyásolják a statisztikákat azok a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok, akik a képzések elvégzésével sem tudják megvetni lábukat az elsődleges munkaerőpiacon. A közfoglalkoztatás átmenetileg tömegek munkához jutását biztosította, a közfoglalkoztatottak számának csökkenését követően azonban a munkaerőpiaci képzések hatékonysága az elhelyezkedés szempontjából a korábbi szint alá esett vissza a megyében. Az elsődleges munkaerőpiacra való integrálódás kétségkívül nehezebb feladat elé állítja a hátrányos helyzetű munkanélkülieket, mint korábban a közfoglalkoztatás, ami egyúttal a fejlődésüket is kevésbé szolgálta.

Primer kutatásunkat célirányosan, az álláskeresőknél szóló támogatott képzésekben részt vevők körében végeztük el. A képzési helyszíneken minden tanulót megkérdeztünk, így a minta több esetben sajátos megoszlása a vizsgált képzési helyszínek jellemzőit tükrözi. Kérdőíves kutatásunk segítségével feltártuk a képzésekben részt vevő tanulók életkörülményeit, oktatási előzményeit és munkatapasztalatait, a képzésben való részvétellel kapcsolatos motivációit és jövőbeli terveit. Ezekből magyarázatot kaptunk mintánk speciális összetételére is, aminek hátterében az áll, hogy a képzések egyrészt hátrányos helyzetű célcsoportra irányulnak, másrészt ők azok, akik meghatározott feltételekkel motiváltak a részvételben.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye rurális térségeiben a közfoglalkoztatás révén az állam vált az elsődleges munkáltatóvá. Az álláskeresőknél szóló képzésekben való részvétellel együtt kapott keresetpótló juttatás azonban magasabb bevételt eredményez, mint a közfoglalkoztatásban szerzett jövedelem, így anyagi szempontból jobban megéri az álláskeresőknél, hogyha munkaerőpiaci képzésre iratkoznak be, mintha a közfoglalkoztatásban dolgoznának. Az álláskeresőknél szóló képzéseken részt vevők azzal, hogy nem szeretnének elhelyezkedni a megszerzett képesítésükkel, nem is járulnak hozzá a helyi gazdaság fejlesztéséhez. Tulajdonképpen bújtatott segélyezési formának tekinthető a képzési rendszernek ez az eleme, és elsősorban akut szociális problémák feloldásában játszik szerepet.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye sajátossága az álláskeresőknél szóló képzéseken részt vevők alacsony iskolai végzettsége. Magasabb iskolai végzettséggel, illetve szakmával kevesebben vesznek részt álláskeresőknél szóló képzésben, mivel eleve kevesebb ideig álláskereső. A közfoglalkoztatás munkaerő-felszívó képességének pozitív hatásai (válaszdóink meghatározó része kizárólag annak keretében dolgozott korábban) mellett kritikaként fogalmazható meg, hogy annak nincsenek elvárásai a munkavállalókkal szemben. Mindenfajta tudás, végzettség nélkül vesznek fel munkavállalókat, ami időlegesen kedvező a rurális térségek számára, azonban munkaerőpiaci szempontból fenntartja a munkavállalók lemaradását.

A képzések sikertelenségére utal, hogy a megkérdezettek 91%-a nem tudott vagy nem akart elhelyezkedni a korábbiakban megszerzett képesítéssel/képesítésekkel, ami egyben a résztvevők hozzáállását is tükrözi. Az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők csak az átlagosnál magasabb jövedelemért szándékoznak munkát vállalni. A legtöbben nem saját magukat okolják amiatt, hogy végzettség nélkül nem

találnak munkát, hanem a munkahelyek hiányát emelik ki. Mindemellett munkavállalás céljából nem hajlandók ingázásra.

Az álláskeresőknél szóló felnőttképzésben a részt vevők döntő része nő, ami azzal is összefügg, hogy a gyermekek miatt egyébként sem vállalnának munkát, a képzéssel pedig viszonylag könnyen tehetnek szert bevételre. Amennyiben sokan élnek egy háztartásban, akkor különösen fontosá válik a képzésekbe való becsatlakozás. A férfiak mint családfenntartók számára a feketemunka vagy az idénymunka magasabb pénzkereseti lehetőséget kínál, így kevésbé van lehetőségük a képzéseken részt venni.

Vizsgálatunk alapján a tanulók döntő többsége nem venne részt a képzéseken az ahhoz kötött keresetpótló juttatás hiányában, amire egyértelműen megélhetési forrásként tekintenek, ellenkező esetben az állam nyújtotta támogatott tanulás helyett egyéb bevételi források után kellene nézniük. Ezért nevezhetjük őket megélhetési tanulóknak, amit alátámaszt az is, hogy a lehetőségekhez mérten minél nagyobb számú és minél hosszabb időtartamú képzésen szándékoznak részt venni. Ugyanis adott élethelyzetükben a képzéseken való részvétel biztosítja számukra a legegyszerűbb és a legkedvezőbb jövedelemforrást.

IRODALOM

- ALPEK, B. L.–TÉSITS, R. (2014): A munkaerőpiaci szenzitivitás *Területi Statisztika* 54 (4): 333–359.
- ALPEK, B. L.–TÉSITS, R.–HOVÁNYI, G. (2018): Spatial inequalities of disadvantage accumulation and their impact on employability in Hungary *Regional Statistics* 8 (1): 96–119. <https://doi.org/10.15196/RS080104>
- ARTNER, A. (2013): Közfoglalkoztatás és versenyképesség *Munkaügyi Szemle* 57 (1): 6–16.
- BAGÓ, J. (2013): A közfoglalkoztatás mértéke *Munkaügyi Szemle* 57 (2): 86–87.
- BALCSÓK, I. (2006): *A munkanélküliség területi egyenlőtlenségei és legjellemzőbb folyamatainak alakulása az 1992–2002 közötti időszakban* Doktori disszertáció. Debreceni Egyetem.
- BÓDI, F.–OBÁDOVICS, CS. (2000): Munkanélküliség a vidéki Magyarországon *Területi Statisztika* 40 (1): 55–68.
- CINCINNATO, S.–DE WEVER, B.–VAN KEER, H.–VALCKE, M. (2016): The influence of social background on participation in adult education: Applying the cultural capital framework *Adult Education Quarterly* 66 (2): 143–168. <https://doi.org/10.1177/0741713615626714>
- CSAPÓ, B.–MOLNÁR, GY.–KINYÓ, L. (2009): A magyar oktatási rendszer szelektivitása a nemzetközi összehasonlító vizsgálatok eredményeinek tükrében *Iskolakultúra* 19 (3–4): 3–13.
- DAUGIRDAS, V.–POCIUTE-SEREIKIENE, G. (2018): Depopulation tendencies and territorial development in Lithuania *Regional Statistics* 8 (2): 46–68. <https://doi.org/10.15196/RS080203>
- DEMETER, G. (2020): Estimating regional inequalities in the Carpathian Basin – Historical origins and recent outcomes (1880–2010) *Regional Statistics* 10 (1): 23–59. <https://doi.org/10.15196/RS100105>
- DURKÓ, M. (1999): *Andragógia – A felnőttnevelés és a közművelődés új útjai* Magyar Művészeti Intézet, Budapest.

- ENYEDI, GY. (2010): Terület- és településfejlesztéssel kapcsolatos tudományos kutatások fő irányai és feladatai *Területi Statisztika* 50 (4): 398–405.
- FARKAS, É. (2013): *A láthatatlan szakma. Tények és tendenciák a felnőttképzés 25 évéről* TypiArt Médiaműhely Kft., Pécs.
- GÁTI, F. (1987): *Gyermekvédelem az iskolában* Tankönyvkiadó, Budapest.
- GROTLÜSCHEN, A.–BUDDEBERG, K.–REDMER A.–ANSEN, H.–DANNATH, J. (2019): Vulnerable subgroups and numeracy practices: How poverty, debt, and unemployment relate to everyday numeracy practices *Adult Education Quarterly* 69 (4): 251–270. <https://doi.org/10.1177/0741713619841132>
- GYÓRI, T.–JÁRDÁNY K. (2019): Comparison of Hungarian labor market databases. In: EGRI, Z.–KRAJCSOVICZ, M.–MOLNÁRNÉ PARASZT, M. (szerk.): *Digitization in Rural Spaces – Challenge and/or Opportunity?* 3rd International Scientific Conference on Rural Development, Conference Proceedings, pp. 77–85., SZIE AGK, Szarvas.
- HAJDÚ, D. (2020): A munkanélküliség és felnőttképzés területi eloszlása az Észak-magyarországi régióban *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek* 17 (2): 62–69. <https://doi.org/10.32976/stratfuz.2020.14>
- HANGYA, D. (2013): "Esélyegyenlőségi útmutató" Fogyatékossgal élők és megváltozott munkaképességűek esélyei és lehetőségei a felnőttképzésben "A guide to equal opportunities" – Opportunities for people with disabilities and decreased work ability in adult education. In: SZABÓ, F.: *International Conference on Vocational and Adult Education* pp. 271–281., SZTE JGYPK, Szeged.
- HEGEDŰS, R. (2016): Hátrányos helyzetűek és munkaerő-piaci prognózisok. In: PUSZTAI, G.–BOCSI, V.–CEGLÉDI, T. (szerk.): *A felsőoktatás (bozzádott) értéke: Közéltések az intézményi bozzádjárulás empirikus megragadásához* pp. 150–165., Budapest – Nagyvárad Új Mandátum, PPS.
- HÍVES, T. (2015): *Területi oktatáskutatás. Vizsgálatok az iskolázás területi folyamatairól.* Doktori disszertáció. Pécsi Tudományegyetem.
- INIGUEZ-BERROZPE, T.–ELBOJ-SASO, C. (2020): Benefits of Adult Education Participation for Low-Educated Women *Adult Education Quarterly* 70 (1): 64–88. <https://doi.org/10.1177/0741713619870793>
- KOLTAI, L. (2013): A közfoglalkoztatás szerepe válság idején az európai országokban *Munkaiügyi Szemle* 57 (1): 27–38.
- KÓTI, T. (2018): Spatial differences regarding the chance to leave supported public employment in Hungary's rural periphery *Regional Statistics* 8 (2): 109–134. <https://doi.org/10.15196/RS080210>
- KÓTI, T. (2020): A munkanélküliség és a közfoglalkoztatás területi különbségei, összefüggései Magyarországon *Területi Statisztika* 60 (5): 517–547. <https://doi.org/10.15196/TS600501>
- KONCZ, G.–SZÚCS, A.–NAGYNÉ DEMETER, D. (2018): A gazdaság térszerkezetének változásai Észak-Magyarországon az ezredforduló után *Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok* 13 (1–2): 139–149. <https://doi.org/10.14232/jtgf.2018.1-2.139-149>
- LIPTÁK, K.–SZENDI, D.–MUSINSZKI, Z. (2019): Munkaerő-piaci folyamatok elemzése az abaúji térségben *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek* 16 (2): 22–30.
- MASSING, N.–GAULY, B. (2017): Training participation and gender: Analyzing individual barriers across different welfare state regimes *Adult Education Quarterly* 67 (4): 266–285. <https://doi.org/10.1177/0741713617715706>
- NAGY-MOLNÁR, M.–LENDVAY, E. (2018): New method to support decision making process in the local economic development of Hungary *Regional Statistics* 8 (2): 69–91. <https://doi.org/10.15196/RS080207>

- NILSSON, S.–NYSTRÖM, S. (2013): Adult learning, education, and the labour market in the employability regime *European Journal for Research on the Education and Learning of Adults* 4 (2): 171–187. <https://doi.org/10.3384/rela.2000-7426.rela9007>
- NYILAS, O. (2016): Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok és a felnőttképzés: esély az integrációra? *Educatio* 25 (3): 451–458.
- PATTERSON, M. (2018): The forgotten 90%: Adult nonparticipation in education *Adult Education Quarterly* 68 (1): 41–62. <https://doi.org/10.1177/0741713617731810>
- PÉNZES, J. (2020): The impact of the Trianon Peace Treaty on the border zones – an attempt to analyse the historic territorial development pattern and its changes in Hungary *Regional Statistics* 10 (1): 60–81. <https://doi.org/10.15196/RS100102>
- PETŐ, I. (2005): Hátrányos helyzetű csoportok a felnőttoktatásban: motivációk, esélyek. PhD értekezés, DE BTK.
- RAJNAI, J. (2012): Lehet másképp?!: Avagy pedagógiai alternatívák a hátrányos helyzetű roma fiatalok nevelésében *Új Pedagógiai Szemle* 62 (11–12): 54–75.
- ROLLESTON, C.–JAMES, Z. (2015): After access: Divergent learning profiles in Vietnam and India *Prospects* 45 (3): 285–303. <https://doi.org/10.1007/s11125-015-9361-2>
- ROTHES, A.–LEMONS, M. S.–GONÇALVES, T. (2017): Motivational profiles of adult learners. *Adult Education Quarterly* 67 (1): 3–29. <https://doi.org/10.1177/0741713616669588>
- SIPOSNÉ NÁNDORI, E. (2016): A munkaerőpiaci hátrányok területi vonatkozásai Észak-Magyarországon *Területi Statisztika* 56 (4): 438–454. <https://doi.org/10.15196/TS560405>
- SIPOSNÉ NÁNDORI, E. (2020): A társadalmi vállalkozások munkaerőpiaci szerepe *Területi Statisztika* 60 (2): 211–223. <https://doi.org/10.15196/TS600205>
- SUCHARITA, V. (2014): Negotiating between family, peers and school. Understanding the world of government school and private school students *Compare* 44 (3): 379–393. <https://doi.org/10.1080/03057925.2013.792671>
- TAGAI, G.–BERNARD, J.–SIMON, M.–KOÓS, B. (2018): Two faces of peripherality: labour markets, poverty, and population dynamics in Hungary and Czechia *Regional Statistics* 8 (2): 19–45. <https://doi.org/10.15196/RS080204>
- TÉSITS, R.–ALPEK, B. L. (2013a): A képzettség, mint területi differenciáló faktor a leghátrányosabb helyzetű álláskeresői körében. *Szakképzési Szemle* 29 (1): 21–33.
- TÉSITS, R.–ALPEK, B. L. (2013b): A leghátrányosabb helyzetű álláskeresői mobilitásvizsgálatának új módszerei. *Humán Innovációs Szemle* 4 (1–2): 46–64.
- TÉSITS, R.–ALPEK, B. L. (2013c): Új módszerek a leghátrányosabb helyzetű álláskeresői strukturális és területi jellegzetességeinek feltárásában 1.: Az esélyhátrányok halmozódása. *Humánpolitikai Szemle* 24 (2): 18–28.
- TÉSITS, R.–ALPEK, B. L. (2013d): Új módszerek a leghátrányosabb helyzetű álláskeresői strukturális és területi jellegzetességeinek feltárásában 3.: Önértékelés és motivációk. *Humánpolitikai Szemle* 24 (4): 22–32.
- TÉSITS, R.–ALPEK, B. L. (2015): A közfoglalkoztatásban részt vevők esélyei és preferenciái: A közfoglalkoztatás területileg eltérő lehetőségei Magyarországon 3. *Szociálpedagógia* 3 (1–2): 110–115.
- TÉSITS, R.–ALPEK, B. L.–HOVÁNYI, G. (2019): Some experience of the complex, national human resource development programmes in the Hungarian rural regions. *Eastern European Countryside* 25 (1): 22–32. <https://doi.org/10.12775/eec.2019.004>
- ZEMPLÉNYI, A. (2013): Garanciák, jogok, esélyek. A közfoglalkoztatás rendszere az ombudsmanni helyszíni vizsgálati tapasztalatai alapján *Munkaügyi Szemle* 57 (2): 78–87.